

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar

w sprawie z wniosku I. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 lipca 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 13 czerwca 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i nie
obciąża wnioskodawcy kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 czerwca 2018 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację wnioskodawcy I. P. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. z dnia 25 stycznia 2018 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O. o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 29 września 2017 r., odmawiającej przyznania prawa do renty za okres od 2008 r. do 2014 r.

Sąd Apelacyjny, podzielając i przyjmując ustalenia Sądu pierwszej instancji za własne, uznał, że Sądy orzekające w rozpatrywanej sprawie są związane wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z dnia 11 stycznia 2010 r., VIII U (...), który oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 6 listopada

2008 r., odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Postępowanie o rentę w wymienionej wyżej sprawie, prowadzone na skutek wniosku ubezpieczonego z dnia 28 stycznia 2008 r., zostało zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w P., w oparciu o który organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do renty za okres od 2008 r. do 2014 r.

Ponowny wniosek ubezpieczony złożył w dniu 16 października 2014 r. i wyrokiem z dnia 24 maja 2017 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) przyznał dochodzone prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym od dnia 1 października 2014 r. do dnia 21 stycznia 2020 r.

Wyrok Sądu drugiej instancji z dnia 13 czerwca 2018 r. (będący przedmiotem skargi) zaskarżył w całości pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm. dalej „ustawa emerytalna”), polegającym na błędnej wykładni zawartego w tym przepisie pojęcia „nowe okoliczności”. Pełnomocnik wniósł o „przyjęcie skargi do rozpoznania, w dalszej kolejności o uchylenie kwestionowanego orzeczenia w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy, albowiem skargę oparto jedynie na zarzutach obrazy prawa materialnego, a ewentualnie, na wypadek uznania przez Sąd, że nie zachodzą warunki dla wydania takiego orzeczenia, o uchylenie kwestionowanego orzeczenia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...), a nadto zasądzenie na rzecz skarżącego od pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych”.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne co do zakresu w jakim „zasada powagi rzeczy osądzonej ulega osłabieniu na rzecz słusznego prawa do świadczeń rentowych i pielęgnacyjnych. Prawo ubezpieczeń społecznych tworzy istotny wyłom w zasadzie niewzruszalności prawomocnych orzeczeń, albowiem jak najbardziej słuszenie uznaje się, że podstawowe względy sprawiedliwości społecznej i przyzwoitości każą przyznać prymat prawom jednostki do nabytego przezeń świadczenia, jeżeli odmowa jego przyznania wynika z uchybienia organów

publicznych. Sankcjonowanie takiego uchybienia w imię ochrony ładu i stabilności porządku prawnego za cenę pozbawienia jednostki środków do życia i to, co najistotniejsze, środków do których nabyła ona prawo na skutek wieloletniego odprowadzania składek z własnego dochodu, byłoby nie do pogodzenia z zasadą demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W ocenie skarżącego to właśnie względy wspomnianej sprawiedliwości społecznej, humanitaryzmu i solidarności społecznej przemawiają za odejściem od fundamentalnej reguły gwarantującej stabilność prawomocnych orzeczeń sądów". Pełnomocnik wnioskodawcy stoi na stanowisku, że nabyte, zgodnie z obowiązującymi zasadami, prawo do renty lub emerytury nie może podlegać ograniczeniom i nie może być kwestionowane i taki też jest cel wprowadzenia przez ustawodawcę art. 114 ustawy emerytalnej. Wykładnia tego przepisu (przy czym skarga skupia się na art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy), w ocenie pełnomocnika, w sposób zwięzający kwestionuje cel jego funkcjonowania i jest sprzeczna z jego istotą. W jego ocenie tylko szeroka wykładnia pojęcia „nowe okoliczności” oddaje sens omawianej regulacji i czyni zadość słusznym prawom jego i wszelkich innych osób w analogicznym położeniu, natomiast prezentowane przez dotychczas orzekające sądy rozumienie pojęcia „nowe okoliczności” na gruncie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej rozmija się z zapatrywaniem ubezpieczonego i w stanie niniejszej sprawy nie może być przez niego zaakceptowane, co też legło u podstaw wywiedzenia składanej skargi.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik organu rentowego wniósł o odrzucenie skargi kasacyjnej, gdyż nie spełnia ona wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 lub 3 k.p.c., bowiem podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, względnie oddalenie skargi jako niezasadnej i nie mającej uzasadnienia w stanie prawnym wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych, w oparciu o wskazaną wartość przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest uzasadniony.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu cytowanego przepisu uznaje się zagadnienie dotychczas niewyjaśnione i nierozwiązane w orzecznictwie, a więc cechujące się nowością, i którego rozstrzygnięcie może sprzyjać rozwojowi prawa. W utrwalonym orzecznictwie przyjmuje się, że powołanie się na tę okoliczność wymaga, obok sformułowania tego zagadnienia, także przytoczenia związanych z nim konkretnych przepisów prawnych, wskazania, dlaczego jest ono istotne oraz przedstawienia argumentacji wskazującej na rozbieżne oceny prawne (por. postanowienia: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z dnia 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05, LEX nr 180841). W sytuacji gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania jest potrzeba wykładni przepisów prawa, konieczne jest określenie, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Wypada również dodać, że podobnie jak w przypadku gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest występujące w sprawie zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), nie zachodzi ona, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, brak nadto okoliczności uzasadniających zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Zagadnienie przedstawione w skardze kasacyjnej nie wymaga rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, gdyż wykładnia art. 114 ust. 1 pkt 1 jest już utrwalona i nie budzi wątpliwości, a uzasadnienie skargi kasacyjnej w istocie zmierza do zakwestionowania poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych jak i ich

oceny prawnej. Należy przypomnieć, że w przypadku wystąpienia z wnioskiem w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, należy w pierwszej kolejności zbadać przesłanki dopuszczalności złożenia takiego wniosku i w razie stwierdzenia ich braku organ rentowy powinien odmówić ponownego ustalenia prawa do świadczenia. Organ rentowy może jednak wydać decyzję o wznowieniu postępowania, gdy istnieją ku temu ustawowe przesłanki i o ponownej odmowie przyznania dochodzonego przez wnioskodawcę świadczenia, jeśli nowe okoliczności lub dowody nie pozwalają na stwierdzenie powstania po jego stronie prawa do tego świadczenia. W obydwu przypadkach te nowe decyzje organu rentowego, od których odwołania inicjują nowe sprawy cywilne nie podlegają odrzuceniu z mocy art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. z uwagi na powagę rzeczy osądzonej w jej znaczeniu negatywnym (formalnym). Pozostaje natomiast kwestia pozytywnego (materialnego) skutku rzeczy osądzonej wyrokiem zapadłym między tymi samymi stronami w sprawie o to samo świadczenie emerytalne lub rentowe, nakazującym przyjęcie, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak stwierdzono to w tymże prawomocnym wcześniejszym wyroku. Jeśli zatem w oparciu o zgromadzony materiał dowody, sąd rozpoznający poprzednią sprawę ustalił konkretny stan faktyczny, w odniesieniu, do którego dokonał subsumcji przepisów prawa materialnego stanowiących prawną podstawę rozstrzygnięcia o prawie do świadczenia emerytalnego lub rentowego, to w razie wystąpienia ubezpieczonego z kolejnym wnioskiem o przyznanie tego świadczenia, opartego na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, zachodzi powaga rzeczy osądzonej w jej pozytywnym aspekcie, wykluczając ponownie badanie tej samej kwestii.

Prawomocny wyrok sądu, oddalający odwołanie od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania prawa do emerytury lub renty ma zatem powagę rzeczy osądzonej w sprawie z odwołania od decyzji wydanej wskutek złożenia wniosku na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, jeżeli jej podstawą są te same okoliczności faktyczne i prawne, co przyjęte w uprzednim prawomocnym wyroku sądu. Natomiast wyrok w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ma powagi rzeczy osądzonej, jeśli dotyczy odmowy przyznania świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a po jego uprawomocnieniu organ rentowy wydał w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej nową decyzję, opartą na

nowych dowodach mających wpływ na ujawnienie rzeczywistego stanu faktycznego i jego prawidłową ocenę, gdyż wydanie nowej decyzji uprawnia ubezpieczonego do złożenia od niej odwołania i zobowiązuje sąd do sprawdzenia jej prawidłowości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1984 r., III URN 131/83, OSNCP 1984 nr 10, poz. 177). Jak wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2017 r., II UK 454/16 (LEX nr 2408322), organ rentowy nie może na podstawie procedury wskazanej w art. 114 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej domagać się innej oceny prawnej okoliczności faktycznych, które weszły do podstawy faktycznej uprzedniego wyroku, gdyż w takim przypadku chodziłoby o błędne zastosowanie przepisów prawa materialnego przez sąd do ustalonego stanu faktycznego (błąd w subsumcji), co nie może stanowić podstawy do ponownego ustalenia prawa do świadczenia na podstawie art. 114 ustawy. Natomiast, gdy ubezpieczony przedstawia nowe dowody, wówczas ponowne ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości staje się możliwe i ustaleniu temu nie stoi na przeszkodzie orzeczenie organu odwoławczego, gdyż w takiej sytuacji organ rentowy władny jest na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej wydać we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo do świadczeń lub podwyższającą ich wysokość albo odmówić świadczenia. Decyzja wydana w tym trybie podlega zaskarżeniu do sądu, który ponownie ocenia sprawę, niezależnie od rozstrzygnięcia w poprzedniej sprawie. W wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r., I UK 526/14 (LEX nr 1963382) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wydanie nowej decyzji przez organ rentowy nie zawsze uprawnia do wniesienia odwołania do sądu. Dzieje się tak wtedy, gdy zachodzi powaga rzeczy osądzonej. Występuje ona wtedy, gdy sąd orzekł już o prawie do świadczenia w innej sprawie, a zainteresowany wnosi żądanie o jego przyznanie w oparciu o taki sam stan faktyczny i prawny, jaki istniał w chwili zamknięcia rozprawy w poprzednim postępowaniu sądowym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 105/98, OSNAPIUS 1999 nr 16, poz. 529; z dnia 29 marca 2012 r., I UK 299/11, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 118; z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 301/11, LEX nr 1215417; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2011 r., III UK 106/10, LEX nr 852570; z dnia 8 stycznia 2008 r., OSNP 2009 nr 3-4, poz. 52; z dnia 4 lipca 2007 r., I UK 34/07, LEX nr 911101). W związku z

powyższym można przyjąć, że powaga rzeczy osądzonej odgrywa w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych mniejszą rolę, a główny ciężar ochrony pewności obrotu prawnego spoczywa na instytucji opisanej w art. 365 § 1 k.p.c. (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2011 r., III UK 116/10, OSNP 2012 nr 9-10, poz. 125). W myśl art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Z prawomocnością orzeczenia sądowego (zarówno w ujęciu materialnym, jak i formalnym) związana jest powaga rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), przy czym jest to konstrukcja prawna odmienna - choć ściśle powiązana - z regulacją art. 365 § 1 k.p.c. Wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Sądy rozpoznające nowy spór między tymi samymi stronami muszą przyjmować, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak przyjęto to w prawomocnym, wcześniejszym wyroku, a więc w ostatecznym rezultacie postępowania, uwzględniającym stan rzeczy w dacie zamknięcia rozprawy. A zatem w kolejnym postępowaniu, w którym pojawia się ta sama kwestia, nie może być ona już ponownie badana. Związanie orzeczeniem oznacza zatem zakaz dokonywania ustaleń sprzecznych z uprzednio osądzoną kwestią, a nawet niedopuszczalność prowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2013 r., II PK 438/13, LEX nr 140888 i powołane tam orzecznictwo).

Gdy więc w sprawie nie wykazano istnienia zagadnienia prawnego, nie zostały spełnione przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Tym się kierując, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie obciążając wnioskodawcy kosztami postępowania kasacyjnego na podstawie art. 102 k.p.c.